A Comparative Study of Enforcement Regimes for International Commercial Settlement Agreements Resulting from Mediation

Laya Joneidi[1], Majid Ghorbani Zoleykhaee[2]*

1. Associate Professor, Department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.
*Corresponding Author: Email: joneidi@ut.ac.ir
2. PhD Student in Private Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.
Email: majid.ghorbani.z@ut.ac.ir

S.D.I.L.
The SD Institute of Law Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh Research And Study Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/jlr.2024.430279.2517

Received:
12 December 2023

Accepted:
22 January 2024

Published:
4 April 2025

ABSTRACT

Mediation has become a popular method to resolve disputes and many countries all over the world try to encourage the parties to resolve disputes in this way. The main concern about mediation is enforceability of mediated agreements. The United Nations and the European Union have implemented the measures to solve this problem such as adoption of the European Union Mediation Directive (2008) and Singapore Convention (2019).The most important discussion in these two provisions is implementation of settlement agreement that is reached as a result of mediation. within a comparative perspective, this article explains how a dispute settlement agreement is implemented according to the Singapore Convention and the EU Mediation Directive. Also, in this article, the legal attitude of Singapore, as one of the first ratifiers of the Convention, and the

Copyright & Creative Commons:
© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

approach of the Iranian legal system to the issue, according to the government's bill to join the Singapore Convention, have been investigated. Finally, specific proposals have been presented in the field of choosing the executive regime of international commercial dispute settlement agreements.

Keywords: Mediation, Singapore Convention, International Mediation Settlement Agreement, Recognition, Enforcement.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Analysis of the Singapore Convention on Mediation and Explanation of its Executive Substructures in Iranian Law", Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Laya Joneidi: Validation, Formal Analysis, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Majid Ghorbani Zoleykhaee: Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:
Joneidi, Laya & Majid Ghorbani Zoleykhaee. "A Comparative Study of Enforcement Regimes for International Commercial Settlement Agreements Resulting from Mediation". *Journal of Legal Research*, 24, no. 61 (April 4, 2025), 169-198.

Extended Abstract

Mediation is one of the alternative dispute resolution (ADR) methods that most countries in the world try to encourage the parties to resolve disputes in this way. Mediation is generally an informal dispute resolution process in which the parties agree to voluntarily refer their disputes to an independent and impartial third party who does not have the power to impose his opinion on the parties.
The main concern about mediation is enforceability of mediated agreements .The United Nations and the European Union have implemented the measures to solve this problem such as adoption of the European Union Mediation Directive (2008) and Singapore Convention (2019).The most important discussion in these two provisions is implementation of settlement agreement that is reached as a result of mediation. Within a comparative perspective, this article explains how a dispute settlement agreement is implemented according to the Singapore Convention and the EU Mediation Directive .Also, in this article, the legal attitude of Singapore, as one of the first ratifiers of the Convention, and the approach of the Iranian legal system to the issue, according to the government's bill to join the Singapore Convention, have been investigated.

The United Nations, inspired by the New York Convention, has regulated the Singapore Convention on Mediation. According to Article 3 of this convention, contracting states must ensure that the agreements that resolve an international commercial dispute are directly enforceable in accordance with the procedures of those countries. The enforceability of settlement agreements in the European Union is also provided for under Article 6 of the Mediation Directive (2008). According to this article, EU member states are required to allow the parties to a settlement agreement to request its enforcement from competent authorities. The directive does not consider settlement agreements as enforceable under a specific title (such as an official document or court judgment); Instead, it imposes this commitment on the member countries of the Union that if the settlement agreement is recognized as enforceable in a member country, it should also be recognized and enforceable in other member countries.

Therefore, whenever one of the parties to a cross-border settlement agreement requests its enforcement, it must refer to the internal laws of the country where the request is made and make its request based on that. In principle, countries have chosen one of the regimes regarding such agreements, contractual, conversion to arbitrator's decision, conversion to a court order or a binding document, or direct enforcement.

In Singapore, we also have two main regulations regarding mediation. The first is the Mediation Act (2017) and the other is the Singapore Convention on Mediation Act2020. In the first case, for the enforcement of the agreement

resulting from mediation, that settlement agreement becomes an arbitration award, and in the second case, the agreement is treated as a final judgment issued by the domestic courts.

In Iranian law, there is no provision regarding the recognition and enforcement of international commercial dispute settlement agreements and as we will see, it is currently not possible to give credit more than a private international contract to the dispute settlement agreements resulting from international commercial mediation.

Nevertheless, if the concluded agreement is placed and issued in the form of an arbitration award, it is enforceable like foreign arbitration awards and in terms of the New York Convention and Iran's International Commercial Arbitration Law. Also, if the settlement agreement is in the form of a foreign court ruling or official documents, that agreement is enforceable in Iran according to Article 169 and 177 of the Law on the Execution of Civil Judgments.

Finally, considering that Iran is one of the signatories of the Singapore Convention, it is recommended to use Singapore's experience in drafting the law in order to prepare suitable executive arrangements for the Singapore Convention, and consider the mediation agreement as a definitive ruling issued by Domestic courts have considered that by using this method, the defects in articles 169 and 177 of the Execution of Civil Judgments Act can be solved.

مطالعه تطبیقی انواع رژیم اجرایی موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف ناشی از میانجیگری تجاری بین‌المللی

لعیا جنیدی*[۱]، مجید قربانی زلیخائی[۲]

۱. دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول: joneidi@ut.ac.ir
۲. دانشجوی دکترای حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
majid.ghorbani.z@ut.ac.ir

پژوهشکده حقوق

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:
10.48300/jlr.2024.430279.2517

تاریخ دریافت:
۲۱ آذر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:
۲ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:
۱۵ فروردین ۱۴۰۴

چکیده:

میانجیگری یکی از روش‌های جایگزین حل‌وفصل اختلاف (ADR) است که اکثر کشورهای جهان سعی در ترغیب و تشویق طرفین به حل اختلاف از این طریق دارند. مشکل اساسی که میانجیگری با آن مواجه است، لازم‌الاجرا نبودن موافقت‌نامه‌های ناشی از میانجیگری است. سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا برای رفع این مشکل تدابیری را به کار بسته‌اند که برجسته‌ترین آن تصویب دستورالعمل میانجیگری اتحادیه اروپا (۲۰۰۸) و تصویب کنوانسیون سنگاپور (۲۰۱۹) است. مهم‌ترین بحث در این دو مقرره، نحوه اجرای موافقت‌نامه‌ای است که در نتیجه میانجیگری حاصل می‌شود. در این مقاله با دیدگاهی تطبیقی تبیین شده است که یک موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف مطابق کنوانسیون سنگاپور و دستورالعمل میانجیگری اتحادیه اروپا به چه نحو اجرا می‌شود. همچنین در این مقاله موضع حقوقی کشور سنگاپور به‌عنوان یکی از اولین تصویب‌کنندگان کنوانسیون بررسی و رویکرد نظام حقوقی ایران به موضوع، با توجه به لایحه

کپی رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهشهای حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهشهای حقوقی منتشر می شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 منتشر می شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه ای را می دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

دولت جهت الحاق به کنوانسیون سنگاپور بررسی شده است. در نهایت نیز پیشنهادهای مشخصی در زمینه انتخاب رژیم اجرایی موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها:
میانجیگری، کنوانسیون سنگاپور، موافقت‌نامه حل‌وفصل میانجیگری تجاری بین‌المللی، شناسایی، اجرا.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان « تحلیل کنوانسیون سنگاپور در خصوص میانجیگری و تبیین زیرساخت‌های اجرایی آن در حقوق ایران»، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

حامی مالی:
این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:
لعیا جنیدی: اعتبارسنجی، تحلیل، نظارت بر داده‌ها، نوشتن ـ بررسی و ویرایش، نظارت.
مجید قربانی زلیخائی: تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن ـ پیش‌نویس اصلی، نوشتن ـ بررسی و ویرایش.

تعارض منافع:
بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:
جنیدی، لعیا و مجید قربانی زلیخائی. «مطالعه تطبیقی انواع رژیم اجرایی موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف ناشی از میانجیگری تجاری بین‌المللی». *مجله پژوهش‌های حقوقی*، ۲۴، ش. ۶۱ (۱۵ فروردین ۱۴۰۴)، ۱۶۹-۱۹۸.

مقدمه

میانجیگری به‌طور کلی یک فرایند غیررسمی حل اختلاف است که در آن طرفین توافق می‌کنند که به‌طور داوطلبانه اختلافات خود را به یک شخص ثالث مستقل و بی‌طرف که قدرت تحمیل نظر خویش بر طرفین را ندارد، ارجاع دهند تا به‌عنوان یک تسهیل‌کننده طرفین را تشویق به حل‌وفصل دوستانه اختلافاتشان نماید. ویژگی اساسی این روش در مقابل سایر روش‌های سنتی حل‌وفصل اختلاف، سرعت، انعطاف‌پذیری و غیررسمی بودن آن است. در میانجیگری طرفین با نیل به یک سازش در حالت ایدئال به یک راه‌حل برد ـ برد دست یافته‌اند. این در حالی است که در روش‌های سنتی اغلب یک طرف پیروز و دیگری مغلوب است؛ بنابراین به دلیل انعطاف‌پذیری و راه‌حل‌های خلاقانه ناشی از آن، میانجیگری می‌تواند به‌عنوان یک پادزهر، راه‌حلی جامع، برای رفع تعارضات به وجود آمده در یک رابطه تجاری شکست‌خورده به دست دهد و یک رابطه ازهم‌گسیخته را ترمیم نماید.[۱] به‌طور کلی میانجیگری با نگاهی به آینده، تعهدات درهم‌تنیده، مشروط، متقابل و به‌هم‌پیوسته‌ای را میان طرفین ایجاد می‌کند، از همین رو در روابط ناشی از میانجیگری اغلب موارد، طرفین هم‌زمان متعهد و متعهدله هستند.[۲]

موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف که یک اصطلاح در حقوق خصوصی است، نتیجه احتمالی میانجیگری و بیانگر اراده طرفین اختلاف برای پایان دادن به اختلافات با نگاهی به آینده است که طرفین در موافقت‌نامه حل‌وفصل به‌طور معمول حقوق و تعهدات متقابل خود را با تعیین حدود و ثغور آن مشخص می‌کنند.[۳] تعهدات مندرج در این موافقت‌نامه معمولاً داوطلبانه انجام می‌شود اما اگر یکی از طرفین از انجام تعهدات استنکاف نماید، ذی‌نفع را در وضعیتی بدتر از زمان قبل قرار خواهد داد چراکه زمان و هزینه قابل توجهی را مصروف رسیدن به توافقی داشته که حال باید اجرای آن را به‌عنوان یک قرارداد صرف از دادگاه و یا داور تقاضا نماید.[۴] در حال حاضر در اکثر کشورها نمی‌توان میانجیگری را

1. Natalie Y. Morris-Sharma, "The Singapore Convention is Live, and Multilateralism, Alive!", *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, 4(2019), 1017.
2. Héctor Flores Sentíes, "Grounds to Refuse the Enforcement of Settlement Agreements under the Singapore Convention on Mediation: Purpose, Scope, and Their Importance for the Success of the Convention", *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2019), 1239.
3. Christopher W. Moore, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 4th edition (San Francisco: Jossey-Bass, 2014), 21.

۴. به بیان دیگر اگر فرایند میانجیگری موفق باشد و توصیه میانجی مورد موافقت طرفین قرار گرفته و توافق سازش ختم شده باشد، این توافق یک قرارداد یعنی یک عمل حقوقی است و از امتیازات عمل قضایی مانند رأی داوری که مشمول اعتبار امر قضاوت شده است، برخوردار نمی‌شود. به همین جهت، در صورت امتناع یکی از طرفین از ایفای تعهدات، برای اجرای آن باید حسب مورد به مرجع داوری مقرر در توافق میانجیگری یا دادگاه صلاحیت‌دار رجوع کرد. برای تبیین بیشتر موضوع

به‌عنوان روشی مستقل در اجرای نتایج ناشی از آن دانست و اغلب برای آنکه موافقت‌نامه حل‌وفصل لازم‌الاجرا گردد، نیازمند رسیدگی در محاکم یا در نهاد داوری است.[۵] از این رو کنوانسیون سنگاپور ۲۰۱۹ به دنبال ایجاد راه‌حلی مشابه کنوانسیون نیویورک ناظر به اجرای آرای داوری خارجی در خصوص توافقات ناظر بر میانجیگری‌های تجاری بین‌المللی است.

ماده یک کنوانسیون سنگاپور دامنه اجرایی آن را تنها ناظر بر موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلافی می‌داند که در نتیجه میانجیگری حاصل شده و به‌صورت مکتوب توسط طرفین برای حل یک اختلاف تجاری بین‌المللی منعقد شده باشد. بند یک ماده سه کنوانسیون مقرر داشته دولت‌های متعاهد موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل را باید بر اساس رویه موجود در کشورهای خود و تحت شرایط مندرج در این کنوانسیون اجرا نمایند. حال باید دید چنانچه یک موافقت‌نامه بین‌المللی، تحت حاکمیت کنوانسیون سنگاپور باشد، چگونه اجرا می‌شود؟ برای پاسخ دادن به این پرسش لازم است تا ابتدا انواع رژیم‌های اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلافات را مطرح و در مبحثی دیگر آیین و شرایطی که کنوانسیون سنگاپور در خصوص اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل مقرر نموده، تبیین و سپس رویکرد اتحادیه اروپا و سنگاپور را مورد مطالعه قرار دهیم و در نهایت موضع اجرایی نظام حقوقی ایران در قبال موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی را روشن نماییم.

۱- انواع رژیم‌های اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف

از بررسی قوانین داخلی و اسناد بین‌المللی برای اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف ناشی از میانجیگری چهار رژیم قراردادی، تبدیل موافقت‌نامه به رأی داوری، تبدیل موافقت‌نامه به یک سند رسمی لازم‌الاجرا و اجرای مستقیم موافقت‌نامه قابل تصور است[۶] که در این بند بدان‌ها اشاره می‌شود.

۱-۱- رژیم قراردادی

چنانکه گفته شد موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف یک قرارداد خصوصی است؛ بنابراین اصولاً اجرای یک

نک: لعیا جنیدی، اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی، چاپ چهارم (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵)، ۹۰ به بعد.

5. Haris P. Meidanis, "Enforcement of mediation settlement agreements in the EU and the need for reform", *Journal of Private International Law*, 16, 2(2020), 275.

۶. این فروض با برخی جرح و تعدیل‌ها ابتدا برای یافتن رژیم اجرایی برای آرای داوری خارجی مطرح و سپس همان الگوها با اصلاحاتی برای اجرای موافقت‌نامه‌های حل اختلاف ناشی از میانجیگری مورد توجه قرار گرفته است. نک: لعیا جنیدی، «رژیم ملی اجرای آرای داوری خارجی در ایران»، حقوق تطبیقی، ۱، ۱(۱۳۸۹)، ۲۶-۲۷.

موافقت‌نامه میانجیگری باید مانند اجرای یک قرارداد خصوصی باشد و چنانچه هر یک از طرفین قرارداد به‌طور داوطلبانه به تعهدات خویش عمل نکند، طرف دیگر برای دستیابی به حقوق خویش بسته به مورد به دادگاه و یا داوری مراجعه کند تا به یک حکم لازم‌الاجرا دست یابد. این رویکرد در عمل نه‌تنها مزیتی برای طرفین به ارمغان نمی‌آورد، بلکه متعهدله برای دستیابی به حقوق خود می‌باید همان مسیری را که قبل از ورود به میانجیگری می‌پیمود را دنبال نماید با این تفاوت که هزینه و زمان بیشتری را مصروف داشته است.

۱-۲- رژیم تبدیل میانجیگری به رأی داوری

این رژیم در ماده ۳۰ قانون نمونه آنسیترال در مورد داوری تجاری بین‌المللی آمده است. در این روش داوری به میانجیگری مرتبط شده و موافقت‌نامه میانجیگری می‌تواند در قالب یک رأی سازشی داوری صادر گردد. در حقیقت در این شیوه طرفین، اختلاف را از طریق میانجیگری حل‌وفصل می‌کنند و از داور می‌خواهند که موافقت‌نامه حل‌وفصل را به‌عنوان رأی داوری صادر نماید تا چنانچه هر یک از طرفین از اجرای داوطلبانه آن رأی استنکاف نمود، رأی داور مطابق قوانین و مقررات ملی به‌موقع اجرا گذارده شود. مطابق این روش در هر میانجیگری طرفین برای آنکه قدرت الزام‌آور عمل قضایی را به موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف خود بخشند و آن را لازم‌الاجرا سازند، باید به دنبال انتصاب شخصی به‌عنوان داور باشند تا با انشای موافقت‌نامه در قالب رأی داوری، حاصل میانجیگری را به رأی داوری تبدیل کند.

۱-۳- رژیم تبدیل میانجیگری به سند رسمی لازم‌الاجرا

فرض دیگر آنکه، موافقت‌نامه حل‌وفصل در قالب یک سند رسمی لازم‌الاجرا و یا گزارش اصلاحی تنظیم شود. در این روش موافقت‌نامه باید تحت یک رژیم شکلی خاص و در دفاتر اسناد رسمی و یا محاکم تنظیم شود تا قدرت اجرایی یابد. این روش رعایت الزامات شکلی سخت‌گیرانه‌ای را بر میانجیگری تحمیل می‌کند که با ماهیت میانجیگری یعنی انعطاف‌پذیری آن مغایرت دارد.[۷] در این روش نیز اجرای موافقت‌نامه میانجیگری در هر کشور متفاوت از کشور دیگر است؛ چنانکه ممکن است در برخی از حوزه‌های قضایی به صرف اینکه طرفین به‌طور کتبی اعلام نمایند که تمایل دارند تا موافقت‌نامه حل‌وفصل اجرا شود، اجازه اجرای مستقیم آن صادر شود، اما در برخی کشورهای دیگر اجازه اجرا منوط به رسیدگی به موافقت‌نامه حل‌وفصل در محاکم قضایی است. همچنین در برخی از کشورها اجرای

7. Meidanis, Op. Cit. 5.

موافقت‌نامه حل‌وفصل بر اساس معاهدات بین‌المللی در خصوص شناسایی و اجرای تصمیمات خارجی امکان‌پذیر است، مشروط بر اینکه آن موافقت‌نامه قبلاً توسط دادگاه یک کشور خارجی طرف معاهده تأیید شده باشد.[۸]

۱-۴- رژیم اجرای مستقیم موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف

در این روش موافقت‌نامه حل‌وفصل به‌طور مستقیم و بدون نیاز به هیچ‌گونه اقدام دیگر قابلیت اجرا دارد، حتی اگر موافقت‌نامه مزبور را تنها یک قرارداد خصوصی بدانیم. این روش، روشی استثنایی است که تنها در حقوق داخلی برخی از کشورهای جهان از جمله هند و در ایالات متحده امریکا در ایالت‌های کالیفرنیا و تگزاس و در کشورهای عضو اتحادیه اروپا تنها کشورهای کرواسی، لوکزامبورگ، ایتالیا و فنلاند پذیرفته شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد.[۹] همچنین در سطح بین‌الملل رژیم اجرای مستقیم موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف در کنوانسیون سنگاپور پیش‌بینی شده است.

۲- آیین و شرایط اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف در کنوانسیون سنگاپور

ماده سوم کنوانسیون سنگاپور مقرر می‌دارد، هر یک از طرفین کنوانسیون باید موافقت‌نامه حل‌وفصل را مطابق مقررات مورد عمل خود و تحت شرایط مندرج در این کنوانسیون اجرا کنند. همان‌طور که اشنابل گفته است، ماده سوم کنوانسیون سنگاپور قلب تپنده آن است. با وجود این، علی‌رغم اهمیت ماده سوم کنوانسیون، ممکن است این مقرره نامشخص‌ترین و پرابهام‌ترین ماده در کنوانسیون (به‌ویژه بند دوم آن) باشد که ماهیت خود را در پشت عنوانی مبهم پنهان می‌کند.[۱۰] این ماده شامل دو عنوان مرتبط اما متفاوت «شناسایی» و «اجرا» است.

شناسایی و اجرا دو عبارت حقوقی متفاوت و متمایز از یکدیگر هستند. از همین رو در اغلب کنوانسیون‌های بین‌المللی به‌طور معمول از هر دو واژه استفاده شده است.[۱۱] شناسایی در ادبیات حقوقی زمانی است که دادگاه می‌خواهد موافقت‌نامه حل‌وفصل را اجرا نماید. در این حالت دادگاه باید مفاد موافقت‌نامه را با قوانین مقر خود تطبیق داده و در صورت قانونی دانستن موافقت‌نامه دستور اجرای

8. Ibid. 6.

9. United Nations Commission on International Trade Law, “Planned and possible future work - Part III, Proposal by the Government of the United States of America: future work for Working Group II”, United Nations, , Forty-seventh session, A/CN.9/822, (2014), 4; Meidanis, Op. Cit. 279.

10. Timothy Schnabel, “Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation”, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2018-2019), 1181.

۱۱. برای مطالعه بیشتر نک: جنیدی، اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی، پیشین، ۸۹.

آن را صادر کند.[۱۲] با این وصف چنانکه گفته‌اند، از لحاظ عملی تفکیک میان شناسایی و اجرا چندان فایده‌ای ندارد چراکه تا زمانی که رأی داوری و یا موافقت‌نامه حل‌وفصل شناسایی نشود، نمی‌توان آن را اجرا کرد.[۱۳] در حقیقت دلیل انجام شناسایی اعطای اعتبار امر مختوم به موضوعاتی است که حل‌وفصل شده است.

کنوانسیون سنگاپور بر دو اصل استوار است: یکم، تعهد بر به رسمیت شناختن و یا شناسایی موافقت‌نامه حل‌وفصل و دوم، اجرای آن. این بدان معناست که نخست، کشورهای متعاهد موظف‌اند این اطمینان را بدهند که یک موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی مطابق با قواعد شکلی و آیین دادرسی خود قابل اجرا هستند؛ دوم، اگر یکی از طرفین پس از حل اختلاف از طریق میانجیگری تقاضای رسیدگی مجدد را مطرح نمایند، طرف دیگر بتواند با استناد به موافقت‌نامه حل‌وفصل به این موضوع اعتراض کند.[۱۴]

۲-۱- آیین اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل

اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل منوط به تقاضای اجرای آن توسط یکی از طرفین موافقت‌نامه میانجیگری است و در صورتی که یکی از طرفین موافقت‌نامه میانجیگری تقاضای اجرای آن را نماید، کشور متعاهد کنوانسیون سنگاپور مطابق بند یک ماده سه موظف است، اجازه اجرای مستقیم آن موافقت‌نامه را مطابق قواعد آیینی خویش و بدون هیچ شرط دیگری صادر کند. بدیهی است دولت‌های متعاهد می‌توانند بر اساس ماده پنج کنوانسیون از اجرای برخی موافقت‌نامه‌ها امتناع نمایند.

نکته قابل ذکر آنکه علی‌رغم مطرح شدن محدودیت‌هایی برای اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل در طول مذاکرات تدوین کنوانسیون، هیچ محدودیتی بر تعهدات ـ اعم از مالی و غیرمالی ـ برای اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل در نظر گرفته نشد.[۱۵] بنابراین گرچه در بسیاری از موارد ممکن است اجرا شامل دستور پرداخت مبلغی باشد که در توافقنامه حل‌وفصل آمده است، اما تعهد بند یک ماده سه محدود به

---

۱۲. رضا معبودی نیشابوری و سید علیرضا رضایی، «رویکرد کنوانسیون سنگاپور ۲۰۱۹ و نظام حقوقی ایران در مورد چالش‌های سازش‌نامه‌های حاصل از میانجیگری تجاری بین‌المللی»، *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، ۲۴، ۲(۱۳۹۹)، ۱۲۵.

۱۳. نک: جنیدی، اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی، پیشین، ۹۰.

14. United Nations Commission on International Trade Law, “Settlement of commercial disputes: International commercial mediation: draft UNCITRAL Mediation Rules, Fifty-third session, (2020), 4.

15. See: Intervention of Switzerland, in UNCITRAL Audio Recordings: Working Group II (Arbitration and Conciliation), 62nd Session, (2015), https://icms.unov.org/CarbonWeb/public/uncitral/speakerslog/b62a662a-2fa7-452b-9b04-9c4587c4e032

اجرای تعهدات پولی نیست؛ بنابراین دولت‌های متعاهد موظف‌اند موافقت‌نامه‌های مزبور (به‌استثنای موارد ذکرشده در ماده ۵) را اجرا کنند. علت اصلی این امر آن است که محدود کردن کنوانسیون به تعهدات پولی، خلاقیت را از طرفین اختلاف برای دستیابی به راه‌حلی مطلوب سلب و انعطاف‌پذیری را از میانجیگری می‌گیرد. با وجود این، این تعهد می‌تواند برای دادگاه‌ها در برخی موارد مثلاً در جایی که توافقنامه حل‌وفصل مربوط به ترتیبات تجاری آتی باشد، چالش‌برانگیز شود.[۱۶]

۲-۲- شرایط لازم برای درخواست اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل

برای تحصیل شناسایی و اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل ماده چهار کنوانسیون سنگاپور، بر درخواست‌کننده اجرا شرایطی را تحمیل می‌کند. دقت در متن این ماده نشان می‌دهد در این کنوانسیون همچون ماده چهار کنوانسیون نیویورک کمترین شرایط برای ثبت درخواست اجرا از سوی خواهان اجرای موافقت‌نامه وضع شده است. مطابق ماده چهار کنوانسیون سنگاپور درخواست‌کننده تنها باید موافقت‌نامه حل‌وفصلی که به امضای طرفین رسیده باشد، به انضمام مدرکی که بیانگر آن باشد که موافقت‌نامه مزبور در نتیجه روند میانجیگری حاصل شده است و در صورتی که احتیاج به ترجمه داشته باشد متن ترجمه‌شده آن را برای اجرا به مقام مجری صلاحیت‌دار ارائه نماید؛ بنابراین ضرورتی ندارد تا خواهان اثبات کند که مثلاً موافقت‌نامه صحیحی منعقد شده و تنفیذ آن را از دادگاه بخواهد. بر عکس به‌موجب ماده پنج کنوانسیون، طرفی که موافقت‌نامه حل‌وفصل علیه وی استناد شده است، برای جلوگیری از اجرای موافقت‌نامه باید اعتبار آن را زیر سؤال ببرد و بار اثبات بی‌اعتباری را بر دوش بکشد.

۲-۲-۱- شیوه اثبات انجام میانجیگری

ماده ۴ در ذیل پاراگراف (ب) بند یک مشخص می‌کند که برای اثبات میانجیگری ارائه چه شواهدی لازم است. این موارد شامل امضای میانجی در توافقنامه حل وفصل یا هر سند دیگری که بیانگر انجام میانجیگری باشد، گواهی مؤسسه‌ای که میانجیگری را اداره یا برگزار کرده است و نیز هرگونه دلیل دیگری که مورد قبول مرجع صالح اجرای موافقت‌نامه باشد، می‌شود. ممکن است یکی از طرفین به سوگند مبنی بر وقوع میانجیگری، یا ارائه یک نسخه از لوایحی که در روند میانجیگری از جانب طرف مقابل ارائه شده و یا شهادت شهود استناد کند؛ بنابراین هیچ محدودیتی برای نوع شواهد و مدارکی که فرد می‌تواند برای اثبات وقوع میانجیگری ارائه کند، وجود ندارد، مشروط بر اینکه آن مدارک برای مقام

16. Schnabel, Op. Cit. 1183.

صلاحیت‌دار برای رسیدگی به درخواست اجرا قابل قبول باشد.[۱۷]

۲-۲-۲- ترجمه مدارک

در بند ۳ ماده ۴ در فرضی که موافقت‌نامه حل‌وفصل به زبان رسمی کشور متعاهد که در آنجا درخواست اجرا طرح می‌شود، نباشد، مرجع صالح می‌تواند تقاضای ترجمه آن را به زبان آن کشور نماید؛ ادبیات، بند ۳ ماده ۴ کنوانسیون سنگاپور همچون بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون ژنو ۱۹۲۷ و بر خلاف بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون نیویورک بیانی غیرالزامی دارد، چه آنکه در بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون ژنو از عبارت «ممکن است مطالبه شود»[۱۸] استفاده شده ولیکن در کنوانسیون نیویورک برای تقاضای اجرای رأی داور، در فرضی که حکم یا موافقت‌نامه به زبان رسمی کشوری که حکم به آن مستند است تنظیم نشده باشد، طرف متقاضی شناسایی و اجرای رأی باید ترجمه این اسناد را به آن زبان تهیه کند. البته در عمل در مورد آرای مشمول کنوانسیون نیویورک هم در صورتی که قاضی و خوانده با زبان رأی موضوع درخواست اجرا آشنا باشند، ممکن است مرجع رسیدگی به درخواست اجرا ترجمه را مطالبه نکند.[۱۹]

نکته دیگر آنکه در کنوانسیون نیویورک ذیل بند ۲ ماده ۴ آمده «ترجمه باید توسط مترجم رسمی یا قسم‌خورده یا نماینده سیاسی یا کنسولی تأیید شود» اما در کنوانسیون سنگاپور هیچ نشانی از مقام تأییدکننده ترجمه مشاهده نمی‌شود. در این خصوص می‌توان گفت با توجه به هدف اعمال حداکثر انعطاف و تسهیل شناسایی و اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل، مقام صلاحیت‌دار از هر طریقی که از صحت ترجمه اطمینان حاصل کند، کفایت کرده و هیچ روشی بر روش دیگر ارجحیت ندارد. یادآور می‌شود که انعطاف‌پذیری زیادی در تفسیر بند دو ماده چهار کنوانسیون نیویورک توسط متخصصان و مفسران در راستای اعطای تسهیلات مورد اشاره به عمل آمده است[۲۰] که در این مقاله مجال بحث از آن نیست.

۳- شناسایی و اجرای موافقت‌نامه ناشی از میانجیگری در اتحادیه اروپا

موضوع قابل اجرا بودن موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل در اتحادیه اروپا، ذیل ماده ۶ دستورالعمل میانجیگری

17. Allan J. Stitt, "The Singapore Convention: When has a Mediation Taken Place (Article 4)", *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2018-2019), 1177.

18. May be demanded

۱۹. لعیا جنیدی، «کنوانسیون نیویورک و رژیم اجرایی آن»، *حقوق تطبیقی*، ۲، ۱(۱۳۹۰)، ۶۴.

۲۰. همان، ۶۵.

(۲۰۰۸) آمده است.[۲۱] به‌موجب این ماده کشورهای عضو اتحادیه اروپا موظف‌اند به طرفین موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف این اجازه را بدهند تا اجرای آن موافقت‌نامه‌ها را از مراجع صلاحیت‌دار درخواست نمایند. دستورالعمل مزبور موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف را تحت یک عنوان خاص لازم‌الاجرا (مانند سند رسمی یا حکم دادگاه) در نظر نمی‌گیرد؛ بلکه بر کشورهای عضو اتحادیه این تعهد را تحمیل می‌کند که چنانچه موافقت‌نامه حل‌وفصل در یک کشور عضو لازم‌الاجرا شناخته شد در سایر کشورهای عضو نیز به رسمیت شناخته شده و قابل اجرا باشد. با این حال اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل در اتحادیه اروپا منوط به تصریح تمامی طرفین موافقت‌نامه به رضایت در اجرای موافقت‌نامه است. همین امر یکی از نقاط ضعف دستورالعمل میانجیگری در مقابل کنوانسیون سنگاپور است.

با دقت در دستورالعمل اتحادیه اروپا مشخص می‌شود که در اتحادیه اروپا امکان اجرای مستقیم موافقت‌نامه حل‌وفصل پذیرفته نشده است و این بر خلاف کنوانسیون سنگاپور است که اجرای مستقیم موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اساس و فلسفه آن را تشکیل می‌دهد. با این حال دستورالعمل میانجیگری در بند ۲ ماده ۶ برای لازم‌الاجرا شدن موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف، امکان تبدیل موافقت‌نامه به یک حکم یا تصمیم و یا سند لازم‌الاجرا را فراهم می‌کند.[۲۲]

برای اجرایی شدن یک موافقت‌نامه میانجیگری فرامرزی در یکی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا ضروری است تا آن موافقت‌نامه در یکی از کشورهای عضو شناسایی شده و بر قابلیت اجرایی آن تصریح شده باشد.[۲۳] صدور بیانیه لازم‌الاجرا بودن موافقت‌نامه میانجیگری، بسته به قواعد ملی کشور درخواست‌شونده نیازمند آن است تا یکی و یا همه طرفین موافقت‌نامه میانجیگری از دادگاه و یا هر مرجع صالح دیگر تقاضای اعطای آثار اجرایی بر موافقت‌نامه حل‌وفصل فرامرزی را مطرح نمایند. مقام صالح درخواست‌شونده بنا بر قواعد خاص کشور خود، موافقت‌نامه مزبور را در قالب یک حکم دادگاه و یا در

21.)Article 6(Enforceability of agreements resulting from mediation: 1- Member States shall ensure that it is possible for the parties, or for one of them with the explicit consent of the others, to request that the content of a written agreement resulting from mediation be made enforceable. The content of such an agreement shall be made enforceable unless, in the case in question, either the content of that agreement is contrary to the law of the Member State where the request is made or the law of that Member State does not provide for its enforceability. 2- The content of the agreement may be made enforceable by a court or other competent authority in a judgment or decision or in an authentic instrument in accordance with the law of the Member State where the request is made. 3- Member States shall inform the Commission of the courts or other authorities competent to receive requests in accordance with paragraphs 1 and 2. 4- Nothing in this Article shall affect the rules applicable to the recognition and enforcement in another Member State of an agreement made enforceable in accordance with paragraph 1.

22. Meidanis, Op. Cit. 279.

23. Ibid. 278.

قالب سازش‌نامه صادره از دادگاه، یک سند رسمی لازم‌الاجرا و یا حتی رأی داوری درآورده و بر اساس حقوق خصوصی بین‌المللی آن کشور اجرا خواهد نمود. چنانکه ملاحظه می‌شود، این مکانیسم هیچ روش جدیدی را برای اجرای یک موافقت‌نامه حل‌وفصل فرامرزی ایجاد نمی‌کند، بلکه موافقت‌نامه‌های حل اختلاف بر اساس مکانیسم‌های موجود در قوانین ملی هر کشور عضو اتحادیه اروپا و بر اساس حقوق بین‌الملل خصوصی یا اروپایی موجود است که اجرا خواهند شد.[۲۴]

در اکثر کشورهای اتحادیه اروپا، صلاحیت اعطای قدرت لازم‌الاجـرا بودن به یک توافقنامه میانجیگری برای تبدیل آن به یک رأی یا سند لازم اجرا به یکی از مقامات عمومی ویژه، داده شده است. چنانچه ممکن است دادگاه در چهارچوب یک دادرسی اختصاری به آن رسیدگی کند و یا توسط دفاتر اسناد رسمی به یک سند لازم‌الاجرا تبدیل شود و یا آنکه از طریق صدور موافقت‌نامه حل‌وفصل در قالب یک رأی داوری، وصف لازم‌الاجرا بودن به آن موافقت‌نامه داده شود. بدین ترتیب، در اتحادیه اروپا برای آنکه طرفین یک موافقت‌نامه حل‌وفصل به یک متن لازم‌الاجرا دست یابند نیازمند به یک شخص یا نهاد دیگر اعم از دادگاه، سردفتر و یا داور هستند. بنابراین برای اجرای یک موافقت‌نامه میانجیگری صرف توجه به مقررات حقوقی میانجیگری کفایت نمی‌کند بلکه می‌بایست سایر مقررات مربوط به اسناد رسمی لازم‌الاجرا، سازش در دادگاه، احکام دادگاه و آرای داوری مورد توجه قرار گیرد.

تفاوت دیگر کنوانسیون سنگاپور و دستورالعمل اتحادیه اروپا آن است که کنترل بر انطباق موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف با نظم حقوقی و سیاست‌های عمومی کشور محل درخواست اجرا مطابق کنوانسیون سنگاپور زمانی مطرح می‌شود که اجرای موافقت‌نامه از سوی طرف ذی‌نفع درخواست می‌شود، اما در مقررات اکثر کشورهای اتحادیه اروپا با توجه به ضرورت تبدیل موافقت‌نامه حل‌وفصل به نهادی دیگر، پس از تبدیل موافقت‌نامه حل‌وفصل محتوای آن دیگر در مراحل اجرایی بررسی نمی‌شود.[۲۵]

با وجود این به نظر می‌رسد که هدف کنوانسیون سنگاپور و دستورالعمل در خصوص اجرای موافقت‌نامه‌های میانجیگری تفاوتی با یکدیگر نداشته باشد. چراکه هدف هر دو مقرره اطمینان از اجرای صحیح تعهدات توافق‌شده در ذیل یک موافقت‌نامه حل‌وفصل پس از بررسی عدم مخالفت موافقت‌نامه با نظم عمومی کشور محل اجرا در فرضی است که یکی از طرفین از اجرای داوطلبانه آن استنکاف می‌نماید.

24. Ibid. 276.
25. Ibid. 280.

۴- اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل تجاری در سنگاپور و ایران

کنوانسیون سنگاپور توسط ۵۶ کشور جهان از جمله ایران امضا و تنها در ۹ کشور لازم‌الاجرا گردیده است، بریتانیا به‌عنوان آخرین کشور امضاکننده این کنوانسیون را در تاریخ ۳ می ۲۰۲۳ امضا نمود. ما در این بند نحوه اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل را در کشور سنگاپور به‌عنوان یکی از اولین کشورهای تصویب‌کننده‌های کنوانسیون بررسی و سپس دیدگاه حقوقی ایران به مقوله مورد بحث را روشن می‌نماییم.

۴-۱- شناسایی و اجرا تحت قانون کنوانسیون سنگاپور در مورد میانجیگری ۲۰۲۰

سنگاپور در کنار قطر و فیجی یکی از اولین کشورهایی بود که کنوانسیون سنگاپور را تصویب نمود. این کشور قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری (۲۰۲۰)[۲۶] را در یازده ماده تصویب کرد. نکته قابل ذکر آنکه سنگاپور هیچ یک از رزروهای مندرج در ماده هشت کنوانسیون سنگاپور را اعمال نکرده است. به‌طور کلی همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف معمولاً به نحو داوطلبانه اجرا می‌شوند.[۲۷] اما در صورت عدم اجرای داوطلبانه، قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری در ماده دو، امکان تقاضای اجرای آن موافقت‌نامه در دیوان عالی[۲۸] و دادگاه تجدیدنظر[۲۹] را پیش‌بینی نموده است.

میانجیگری یکی از شیوه‌های شناخته‌شده جایگزین حل اختلاف در جهان و از جمله سنگاپور است. میانجیگری در سنگاپور تحت دو قانون میانجیگری (۲۰۱۷)[۳۰] و قانون کنوانسیون سنگاپور در خصوص میانجیگری (۲۰۲۰) اعمال می‌شود. توافق میانجیگری در این کشور تحت قانون میانجیگری (۲۰۱۷) بر دو نوع دادگاه‌محور و خصوصی است که اولی توسط یک قاضی یا مقام دادگاه انجام می‌شود و دومی به مرکز میانجیگری بین‌المللی سنگاپور[۳۱] یا مرکز میانجیگری سنگاپور[۳۲] ارجاع می‌شود.

مطابق با پارگراف الف بند یک ماده شش قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری، طرفی که درخواست اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف در سنگاپور را دارد، باید یک نسخه از اصل یا کپی تأییدشده از موافقت‌نامه حل‌وفصل میانجیگری بین‌المللی[۳۳] که به امضای طرفین رسیده است به همراه شواهدی

26. Singapore Convention on Mediation Act 2020
27. Nadja Alexander & Shouyu Chong, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary (Netherlands: Wolters Kluwer, 2019), 7.
28. High Court
29. Court of Appeal
30. Mediation Act 2017
31. SIMC
32. SMC
33. International Mediated Settlement Agreement

که تأییدکننده حل‌وفصل اختلاف از طریق میانجیگری بوده است را به دادگاهی که درخواست اجرای موافقت‌نامه در آن مطرح می‌شود ارائه نماید. چنانکه گفته‌اند، موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف بین‌المللی هم‌زمان می‌تواند به‌عنوان «سپر» و «شمشیر» عمل کند.[۳۴] از این رو پارگراف الف بند یک ماده چهار و ماده پنج قانون کنوانسیون در مورد «میانجیگری[۳۵] به‌عنوان یک شمشیر علیه طرفی که از انجام تعهداتی که به‌موجب موافقت‌نامه میانجیگری بر عهده دارد، استنکاف می‌کند» به کار بسته می‌شود. همچنین مطابق با پاراگراف‌های الف و ب بند یک ماده چهار،[۳۶] موافقت‌نامه میانجیگری می‌تواند به‌عنوان یک سپر در خصوص مسائلی که پیش‌تر در موافقت‌نامه میانجیگری بررسی و فصل خصومت شده است، عمل نماید. به عبارت روشن‌تر اگر یکی از طرفین موافقت‌نامه میانجیگری دعوایی را علیه طرف دیگر مطرح نماید که آن موضوع اختلاف در موافقت‌نامه میانجیگری بررسی و نسبت به آن اتخاذ تصمیم شده است، طرف دیگر می‌تواند به ایراد اعتبار امر مختوم استناد نماید.

لازم به توضیح است کنوانسیون نیویورک در ماده ۲ الزاماتی را بر دول متعاهد وضع می‌کند که مطابق آن برای شناسایی و اجرای رأی داوری الزامی است، اما کنوانسیون سنگاپور به دلیل عدم وجود «مقر» در فرایند میانجیگری، هیچ الزامی برای بررسی فرایند موافقت‌نامه میانجیگری در محلی که منعقد شده است (کشور مبدأ) در نظر نگرفته است؛[۳۷] بنابراین هیچ بحثی در خصوص مقر میانجیگری در معنایی که

از این پس در این بند به جای موافقت‌نامه حل‌وفصل میانجیگری بین‌المللی عبارت موافقت‌نامه میانجیگری به کار می‌رود.

34. Timothy Schnabel, “The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements”, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 19, 1(2019), 112.

35. 5- (1) The High Court may, following an application under section 4(1)(a), grant permission to record an international settlement agreement as an order of court if the requirements of this Act are complied with. (2) Subject to this Act, an international settlement agreement that is recorded by the High Court as an order of court - (a) may be enforced in the same manner as a judgment given, or an order made, by the High Court; and (b) may be relied on by the party who made the application under section 4(1)(a) by way of defence, set-off or otherwise in any court proceedings.

36. 4- (1) Subject to this Act, a party to an international settlement agreement may - (a) apply to the High Court to record the agreement as an order of court for the purposes of - (i) enforcing the agreement in Singapore; or (ii) invoking the agreement in any court proceedings in Singapore involving a dispute concerning a matter that the party to the international settlement agreement claims was already resolved by the agreement, in order to prove that the matter has already been resolved; or (b) in any proceedings in the High Court (whether exercising its original or appellate jurisdiction), or in any proceedings in the Court of Appeal (i) to which the party to the international settlement agreement is a party; and (ii) which involves a dispute concerning a matter that the party claims was already resolved by the agreement, apply to the High Court or the Court of Appeal (as the case may be) to invoke the agreement in the proceedings in order to prove that the matter has already been resolved.

37. Nadja Alexander & Shouyu Chong, “Leading the Way for the Recognition and Enforcement of International Mediated Settlement Agreements: The Singapore Convention on Mediation Act 2020”, *Singapore Academy of Law Journal*, 34, 1(2022), 7.

از مقر داوری در کشور مبدأ (نوعاً محل حقوقی انجام رسیدگی‌های داوری) می‌فهمیم، مطرح نمی‌شود تا دادگاه‌های آن کشور دارای اختیارات نظارتی بر موافقت‌نامه میانجیگری داشته باشند و تنها کشور محل اجرا است که حق نظارت بر آن را دارد.

موافقت‌نامه‌های حل‌وفصلی تحت شمول قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری برای اجرا قرار می‌گیرند که یک اختلاف تجاری را حل کرده و به‌صورت کتبی منعقد شده باشد.[۳۸] این ویژگی‌ها یک موافقت‌نامه میانجیگری را از یک قرارداد عادی متمایز می‌کند و اگرچه موافقت‌نامه میانجیگری نیز یک قرارداد است اما اثر حقوقی آن با سایر قراردادهای عادی متفاوت است و تنها موافقت‌نامه میانجیگری است که تحت قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری به‌صورت مستقیم قابل اجرا است؛ بنابراین طرفی که تقاضای اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف را از دادگاه‌های سنگاپور دارد، باید اثبات کند که آن توافقنامه یک اختلاف تجاری را در نتیجه میانجیگری حل‌وفصل نموده و به‌صورت کتبی منعقد شده است.

۴-۱-۱- اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف

مطابق بخش اول پارگراف الف بند یک ماده ۴ قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری، چنانچه یکی از طرفین توافقنامه حل‌وفصل بین‌المللی بخواهد آن توافقنامه را در سنگاپور اجرا کند، می‌تواند از دیوان عالی درخواست کند تا موافقت‌نامه را به‌عنوان حکم دادگاه در سنگاپور اجرا نماید.

برای روشن شدن رویه بخش اول پارگراف الف بند یک ماده ۴ باید ماده ۵ قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری نیز در نظر گرفته شود. مطابق این ماده پس از آنکه یکی از طرفین مطابق ماده ۴ تقاضای اجرای موافقت‌نامه را در دیوان عالی مطرح کرد، آن دیوان می‌تواند اجازه ثبت توافقنامه بین‌المللی حل‌وفصل اختلاف را به‌عنوان حکم دادگاه صادر و به‌مانند احکام صادرشده از دیوان عالی اجرا نماید.

نکته دیگر آنکه قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری هیچ محدودیت زمانی برای طرفین موافقت‌نامه میانجیگری برای درخواست اجرا قائل نشده است و شخص درخواست‌کننده تنها باید الزامات ماده ۶ آن قانون، یعنی ارائه یک نسخه کتبی از موافقت‌نامه حل‌وفصل را که به امضای طرفین رسیده و ارائه شواهدی مبنی بر اینکه توافق حاصل از میانجیگری است، رعایت کند.

۴-۱-۲- شناسایی موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف

38. See: 2(1) of the Singapore Convention on Mediation Act 2020 (Act 4 of 2020)

همان‌طور که گفته شد، کارکرد دیگر موافقت‌نامه حل‌وفصل در جایی است که یکی از طرفین آن در مقام دفاع از دعوایی که طرف دیگر موافقت‌نامه علیه او طرح نموده است، با این استدلال که پیش‌تر در خصوص موضوع مطروحه به‌موجب موافقت‌نامه اتخاذ تصمیم شده است، تقاضای رد دعوا می‌کند. به عبارت بهتر موافقت‌نامه حل‌وفصل دارای اعتبار امر مختوم است بنابراین دادگاه نمی‌تواند به موضوع مجدداً رسیدگی کند.

مطابق بندهای ذیل ماده ۴ یکی از طرفین توافقنامه حل‌وفصل بین‌المللی، در هرگونه رسیدگی قضایی در دادگاه‌های سنگاپور می‌تواند به موافقت‌نامه بین‌المللی استناد کند که موضوع پیش‌تر بین طرفین اختلاف به‌موجب آن موافقت‌نامه، حل‌وفصل شده است. حال باید دید رویه اثبات‌کننده حل موضوع به‌موجب موافقت‌نامه حل اختلاف، چگونه است. مطابق بند ب ماده ۴ در هر رسیدگی در دادگاه عالی (اعم از اعمال صلاحیت اصلی یا استیناف) یا در هر رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر باید ثابت شود که نخست، خواهان رسیدگی قضایی یکی از طرفین توافقنامه حل‌وفصل بین‌المللی است و دوم، به‌موجب آن توافقنامه، اختلافات و ادعاهایی که خواهان آنها را مطرح نموده است، پیش‌تر حل‌وفصل شده است؛ بنابراین ممکن است دادگاه‌ها به‌منظور شناسایی موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف بین‌المللی، مفاهیمی در حقوق بین‌الملل خصوصی را که توسط طرفین به‌موجب آن موافقت‌نامه حل‌وفصل شده است، مورد بررسی قرار دهند. در انجام این کار ممکن است دادگاه‌ها مواردی را که تحت پوشش موافقت‌نامه حل‌وفصل است، رد نمایند. این امر در کشور سنگاپور تنها در اختیار دیوان عالی (یعنی بخش عمومی دیوان عالی) یا دادگاه تجدیدنظر (یعنی بخش تجدیدنظر دیوان عالی) مطابق بند ۲ (۴) قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری است.[۳۹]

شایان بیان است که برای کارکرد دفاعی موافقت‌نامه میانجیگری باید الزامات ماده ۶ رعایت شود. همچنین هریک از طرفین موافقت‌نامه برای استفاده از کارکرد دفاعی ای.ام.اس.ای می‌توانند در ابتدا درخواست ثبت موافقت‌نامه را به‌عنوان حکم دادگاه در بخش عمومی دیوان عالی مطرح نمایند. نکته‌ای که در قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری بدان اشاره‌ای نشده این است که آیا امکان استناد به موافقت‌نامه میانجیگری در داوری وجود دارد؟ به بیان بهتر آیا طرفین موافقت‌نامه در فرض طرح مجدد موضوع در دیوان داوری می‌توانند ایراد اعتبار امر مختومه را مطرح نمایند؟ نظام حقوقی سنگاپور هنوز به این پرسش پاسخ روشنی نداده و چنانکه الکساندر گفته است این پرسش می‌تواند زمینه تحقیقات آتی

39. Alexander & Chong, "Leading the Way for the Recognition and Enforcement of International Mediated Settlement Agreements: The Singapore Convention on Mediation Act 2020", Op. Cit. 11.

باشد.[۴۰-۴۱]

۴-۱-۳- شرایط لازم برای درخواست اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل

چنانکه گفته شد میانجیگری در سنگاپور تحت دو قانون میانجیگری و قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری قابل اجرا است. قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری در ماده ۶ شرایطی را تعیین نموده که برای شناسایی یا اجرای موافقت‌نامه میانجیگری ضروری است. با دقت در این ماده مشاهده می‌شود که همان ترتیبی که در ماده ۴ کنوانسیون سنگاپور وجود دارد، در این ماده نیز اتخاذ شده است. بنا بر ماده ۶ قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری طرف قرارداد حل‌وفصل بین‌المللی که درخواست ذکرشده در بند یک ماده ۴ را ارائه می‌کند، باید یک نسخه از توافقنامه حل‌وفصل بین‌المللی یا یک کپی تأییدشده از آن توافق را که توسط طرفین قرارداد امضا شده است، به همراه شواهدی مبنی بر اینکه توافقنامه حل‌وفصل بین‌المللی ناشی از میانجیگری است، به دادگاه ارائه نماید؛ بنابراین قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری بر خلاف قانون میانجیگری، هیچ تشریفات دیگری مانند نیاز به استفاده از خدمات مراجع حرفه‌ای میانجیگری (مثلاً مرکز میانجیگری بین‌المللی سنگاپور) یا میانجی‌هایی با شرایط خاص (مثلاً تأییدشده توسط مؤسسه بین‌المللی میانجیگری سنگاپور) را وضع نکرده است.[۴۲]

نکته قابل ذکر آنکه مطابق قانون میانجیگری موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل با تبدیل شدن به رأی داوری قابل اجرا است. این رویکرد در ماده ۳۰ قانون نمونه آنسیترال در مورد داوری تجاری بین‌المللی هم مشاهده می‌شود.

۴-۲- شناسایی و اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی در ایران

ایران یکی از اولین کشورهایی بود که با اعمال شرط تحفظ مندرج در جزء ب بند یک ماده ۸ کنوانسیون

40. Ibid. 12.

۴۱. با این همه، در وضعیت کنونی سنگاپور می‌توان گفت، از آنجا که داوری نیز یکی از روش‌های حل اختلاف (شبه‌قضایی) است، بدیهی است اگر اختلافی وجود نداشته باشد و یا آن اختلاف به هر طریق دیگر حل و فصل شده باشد، داور یا داوران اجازه رسیدگی مجدد به آن موضوع را نخواهند داشت. چه آنکه ماده چهار قانون کنوانسیون سنگاپور، موافقت‌نامه‌های حل اختلاف ناشی از میانجیگری را دارای خصیصه امر مختوم معرفی می‌نماید؛ بنابراین، این حق برای طرفین موافقت‌نامه وجود دارد که با اثبات حل اختلاف از طریق میانجیگری و آنکه خواسته مطرح‌شده در داوری همان موضوعی است که پیش‌تر به موجب موافقت‌نامه حل اختلاف فیصله یافته است، از مرجع داوری بخواهد که از ورود به رسیدگی مجدد امتناع کند. بی‌تردید اگر مرجع داوری به این امر توجهی ننماید و با ورود به موضوع انشای رأی کند، طرفین موافقت‌نامه یا یکی از آنها می‌توانند از دادگاه تقاضای ابطال رای داور را (با توجه به نظارت قضایی دادگاه‌ها بر آرای داوری) نمایند.

42. Ibid. 24.

سنگاپور، آن کنوانسیون را امضا نمود؛ اما تاکنون هیچ مقرراتی در خصوص نحوه اعمال کنوانسیون وضع ننموده است. با این حال، با توجه به قوانین و بسترهای موجود در نظام حقوقی ایران می‌توان پیشنهادهایی برای چگونگی اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف ارائه نمود.

۴-۲-۱- منابع حقوقی ایران در خصوص میانجیگری

در حقوق داخلی ایران سازش پیش و پس از اقامه دعوا در ذیل ماده ۷۵۲ قانون مدنی و مواد ۱۷۸ تا ۱۹۳ قانون آیین دادرسی مدنی آمده است.[۴۳] همچنین به‌موجب ماده ۴۸۳ همان قانون امکان سازش به‌وسیله داور پیش‌بینی شده است که این سازش‌نامه وفق ماده ۴۸۸ در قالب رأی داوری قابل اجرا است.[۴۴] سازش‌نامه ممکن است در دادگاه و یا در دفاتر اسناد رسمی واقع شده و یا آنکه به نحو غیررسمی در خارج از دادگاه منعقد گردد. در صورتی که سازش خارج از دادگاه و به شکل عادی منعقد شود، طرفین باید در دادگاه حاضر شده و به صحت آن اقرار نمایند در غیر این صورت دادگاه توجهی به آن سازش‌نامه نخواهد داشت.[۴۵] بنابراین در حقوق ایران حمایت اجرایی از سازش‌نامه تنها در سه فرض تنظیم نزد دادگاه، داور و سردفتر اسناد رسمی صورت می‌گیرد و به طریق اولی موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف ناشی از میانجیگری بین‌المللی نیز مورد حمایت اجرایی نیست[۴۶] و اساساً از لحاظ حقوق ما نمی‌توان ارزشی بیش از یک قرارداد بر آن بار نمود.[۴۷] مقرره دیگر در خصوص میانجیگری، آیین‌نامه میانجیگری در امور کیفری مصوب هیئت‌وزیران ۱۳۹۵ است. به‌موجب این آیین‌نامه تنها دعاوی کیفری درجه ۶ و ۷ و ۸ که قابل گذشت و قابل تعلیق باشد، امکان طرح آن در میانجیگری وجود دارد. در نهایت شاید مهم‌ترین سند در عرصه میانجیگری خارجی در حقوق ایران را بتوان موافقت‌نامه معاضدت حقوقی و قضایی در موضوعات مدنی و تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی مصوب ۱۳۸۹ دانست. به‌موجب بند ج ماده چهار این موافقت‌نامه، علاوه بر احکام، سازش‌نامه تنظیمی در هر یک از دو کشور، در کشور دیگر وفق قوانین ملی طرف اخیر، قابل شناسایی و اجرا است.

بند یک ماده ۲۵ این موافقت‌نامه مقرر داشته: «۱- مصالحه‌ای که بین طرفین یک دعوا حاصل

---

۴۳. عبدالله شمس، آیین دادرسی مدنی (دوره پیشرفته) (تهران: انتشارات دراک، ۱۳۸۹)، ۴۸۸.

۴۴. همان، ۴۹۵.

۴۵. همان، ۴۹۴

۴۶. رضا معبودی نیشابوری و سید علیرضا رضایی، «مطالعه تطبیقی موانع اجرای آرای داوری و سازش‌نامه‌ها در حقوق ایران و مقررات بین‌المللی»، *پژوهشنامه حقوق تطبیقی*، ۵، ۷(۱۴۰۰)، ۱۷۹.

۴۷. جنیدی، «اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی»، پیشین، ۳۱۷.

شده باشد و به تأیید دادگاه ذی‌صلاح هرکدام از طرفین وفق قوانین ملی آن طرف رسیده باشد، در قلمرو طرف دیگر، پس از احراز عدم مغایرت آن با قوانین جاری، اصول قانون اساسی، حاکمیت، امنیت یا نظم عمومی طرف درخواست‌شونده شناسایی و اجرا خواهد شد.»

بنابراین با دقت در این ماده تنها مصالحه‌هایی در هر یک از دو کشور قابل شناسایی و اجرا است که به تأیید دادگاه کشوری که آن سازش‌نامه در مقر آن تنظیم شده است، برسد؛ بنابراین بر خلاف کنوانسیون سنگاپور که به‌موجب بند ۳ ماده ۱ چنین موافقت‌نامه‌هایی از دایره شمول کنوانسیون خارج است، این معاهده تنها سازش‌نامه‌هایی را که به تأیید دادگاه رسیده باشد را شامل می‌شود.

مطابق ماده ۲۶ موافقت‌نامه مزبور طرفین دعوا می‌توانند به‌صورت مستقیم و بدون نیاز به طرح دعوای تنفیذ صلح‌نامه در کشور درخواست‌شونده، تقاضای شناسایی و اجرای مصالحه را در آن کشور مطرح نماید. هر چند در ماده ۲۵ آن موافقت‌نامه به این موضوع اشاره شده است که دادگاه مجری پس از بررسی عدم مغایرت با قوانین جاری نسبت به اجرای آن اقدام نماید و این موضوع می‌تواند سبب این برداشت باشد که دادگاه مجری می‌تواند از لحاظ ماهوی نیز موضوع را مورد بررسی قرار دهد اما با توجه به‌عنوان موافقت‌نامه و نیز روح کلی حاکم بر آن باید بر این عقیده بود که تنها از حیث شکلی، اصول اساسی و امنیت و نظم عمومی مورد توجه است.

مطابق بند دوم ماده ۲۵ موافقت‌نامه مزبور طرفی که درخواست شناسایی یا اجرای مصالحه را دارد، باید یک نسخه رسمی از سازش‌نامه و یک گواهی از دادگاه مربوط را که نشان می‌دهد چه مقدار از مصالحه اجرا شده است به دادگاهی که تقاضای اجرای سازش‌نامه را از آن دارد، ارائه کند.

۴-۲-۲- میانجیگری بین‌المللی در حقوق ایران

در حقوق ایران هیچ مقرره‌ای در خصوص شناسایی و اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی وجود ندارد، با وجود این و با توجه به مطالب پیش‌گفته، چنانچه موافقت‌نامه منعقده در قالب رأی داوری قرار گرفته و صادر شود به‌مانند آرای داوری خارجی و با لحاظ کنوانسیون نیویورک و قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران (۱۳۷۶) قابلیت اجرا را دارد. همچنین اگر موافقت‌نامه حل‌وفصل در قالب حکم دادگاه خارجی و یا اسناد رسمی لازم‌الاجرا باشد، آن موافقت‌نامه با لحاظ ماده ۱۶۹ و ۱۷۷ ق.ا.ا.م در ایران قابل اجرا است.

بدیهی است موارد فوق از دایره بحث این نوشتار خارج است و تأکید بر موافقت‌نامه‌های حل‌وفصلی است که خارج از دادگاه و الزامات شکلی اسناد رسمی منعقد می‌گردد. چنانکه گفته شد، از نظر حقوق

فعلی ایران نمی‌توان ارزشی بیش از یک قرارداد بر چنین موافقت‌نامه‌هایی بار کرد؛ بنابراین دادرس ایرانی باید توافق‌های مندرج در موافقت‌نامه حل‌وفصل بین‌المللی را مطابق قانون مقر (قانون ایران) یک قرارداد، مثلاً یک قرارداد صلح توصیف نموده و در دسته ارتباط قراردادها جای دهد و آنگاه با اعمال قاعده حل تعارض ایرانی در مورد قانون حاکم بر قراردادها، اعتبار و آثار آنها را بر اساس قانون ماهوی صلاحیت‌دار تعیین نماید.[۴۸] نکته دیگری که باید مورد توجه واقع شود این است که اسناد مربوط به این توافق‌ها چنان‌که در دادگاه ایرانی مورد استناد قرار گیرند باید مطابق ماده ۱۲۹۵ قانون مدنی به اجرا گذارده شوند.

به هر حال بی‌تردید، قراردادهای صلح، عمل قضایی به حساب نمی‌آیند و قابلیت اجرای مستقیم ندارند و از اعتبار امر مختوم بهره‌مند نمی‌شوند. این قراردادها، به‌طور طبیعی تابع قواعد عمومی حاکم بر قراردادها بوده و امکان ابطال آنها به دلیل مخالفت با نظم عمومی یا اشتباه یا اکراه و ... وجود دارد.[۴۹] نگاهی گذرا به ماهیت «گزارش اصلاحی»، این نتایج را به قیاس اولویت تأیید می‌کند؛ زیرا می‌دانیم که گزارش اصلاحی در واقع نوعی از صلح‌نامه است که به اعتبار تنظیم آن توسط دادرس و شباهت شکلی و صوری آن به رأی، «قرارداد قضایی» نامیده می‌شود. گرچه به‌واسطه تنظیم این دسته از قراردادهای صلح به‌وسیله دادگاه و انعکاس آنها در صورت مجلسی که توسط طرفین امضا می‌شود، مفاد آنها مانند احکام دادگاه‌ها قابل اجرا است (ماده ۱۸۴ ق.آ.د.م) ولی همان‌گونه که محققان تصریح کرده‌اند: «گزارش اصلاحی، از نظر ماهوی یک قرارداد واقعی است و اعتبار آن تابع قواعد عمومی قانون مدنی است ... تنظیم گزارش اصلاحی عمل قضایی نیست و به همین دلیل از اعتبار امر قضاوت‌شده استفاده نمی‌کند.»[۵۰]

۴-۲-۳- انتخاب رژیم اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل بین‌المللی در حقوق ایران

حال باید دید با توجه به اینکه ایران یکی از اعضای امضاکننده کنوانسیون سنگاپور است کدام یک از رژیم‌های اجرایی موافقت‌نامه‌های میانجی‌گری در حقوق ایران کارگشا است. چنانکه گفته شد در وضعیت فعلی حقوق ایران نمی‌توان اعتباری بیش از یک قرارداد بین‌المللی به موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف بخشید، اما این دیدگاه هیچ رویکرد مثبتی در جهت توسعه و ترویج میانجیگری

۴۸. همان، ۳۱۷.

۴۹. همانجا

۵۰. ناصر کاتوزیان، اعتبار امر قضاوت شده در دعاوی مدنی (تهران: نشر دادگستر، ۱۳۷۶)، ۱۳۳-۱۳۴.

به‌عنوان یک روش حل اختلاف نخواهد داشت چراکه ذی‌نفع موافقت‌نامه حل اختلاف برای شناسایی و اجرای آن می‌باید تمامی مسیری را که پیش از میانجی‌گری برای دستیابی به حقوق خود می‌پیمود، این بار برای اجرای آن موافقت‌نامه بپیماید. از سوی دیگر این دیدگاه مغایر با ماده ۳ کنوانسیون سنگاپور است که بر کشورهای متعاهد تکلیف نموده تا اجرای موافقت‌نامه‌های ناشی از میانجیگری را تضمین نمایند.

روش دیگر آن است که موافقت‌نامه در قالب رأی داور قرار گیرد، یعنی آنکه طرفین اختلاف پس از دستیابی به توافق از شخص ثالثی تقاضا کنند که آن موافقت‌نامه را در قالب رأی داور صادر نماید. در این روش علاوه بر ایرادات ذکرشده در بالا[۵۱] با این ایراد روبه‌رو خواهیم بود که نتیجه حاصله، دیگر موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف ناشی از میانجیگری نخواهد بود و باید آن را یک رأی داوری تلقی نماییم. در این صورت علاوه بر آنکه کنوانسیون سنگاپور با کنوانسیون نیویورک هم‌پوشانی خواهد داشت می‌توان ادعا کرد، اساساً کنوانسیون سنگاپور بلاموضوع خواهد شد. چراکه مطابق بند یک ماده یک آن، این کنوانسیون بر موافقت‌نامه‌ای که ناشی از میانجیگری باشد اعمال می‌گردد حال آنکه در فرض پذیرش این روش، با یک رأی داوری مواجه هستیم که مطابق کنوانسیون نیویورک و قانون داوری تجاری بین‌المللی در ایران قابل اجرا است. فرض دیگر آنکه موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف در قالب یک سند رسمی خارجی لازم‌الاجرا و یا سازش‌نامه تأییدشده دادگاه خارجی، در دادگاه ایران شناسایی و اجرا شود. شاید این رژیم اجرایی با توجه به وجود قوانین خاص اجرای احکام و اسناد لازم‌الاجرای خارجی در حقوق ایران پذیرفتنی نماید. لکن با دقت در مواد ۱۶۹ و ۱۷۷ قانون اجرای احکام مدنی اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل ناشی از میانجیگری بین‌المللی با موانع متعددی مواجه است. مطابق ماده ۱۶۹ آن قانون تنها احکام قطعی صادره از دادگاه‌های خارجی در فرض وجود رابطه متقابل و عدم مغایرت با نظم عمومی و اخلاق حسنه با رعایت سایر شروط ماده مزبور در ایران قابل اجراست.[۵۲] ماده ۱۷۷ قانون اجرای احکام مدنی اسناد لازم‌الاجرای تنظیم‌شده در خارج به همان ترتیبی که در ماده ۱۶۹ مقرر گردیده، قابل اجرا هستند و به‌علاوه نماینده سیاسی و کنسولی ایران در کشوری که سند در آنجا تنظیم شده باشد باید موافقت تنظیم سند را با قوانین محل گواهی نماید.[۵۳] حال باید دید آیا سازش‌نامه تنظیمی در دادگاه خارجی که به صدور گزارش اصلاحی منتهی شده است می‌تواند تحت ماده ۱۶۹ در ایران اجرا گردد؟ در پاسخ گفته‌اند، گرچه در حقوق ایران سازش‌نامه «مانند حکم» به‌موقع اجرا گذاشته می‌شود اما با توجه به

۵۱. نک: بند ۲-۱ همین مقاله

۵۲. نک: علی مهاجری، شرح جامع قانون اجرای احکام مدنی، جلد دوم (تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۲)، ۲۹۴-۳۰۷.

۵۳. عبدالله شمس، اجرای احکام مدنی، جلد نخست (تهران: انتشارات دراک، ۱۳۹۷)، ۱۸۲.

اینکه در مواد ۱۷۲، ۱۷۱، ۱۷۰، ۱۶۹ و ... قانون اجرای احکام مدنی اصطلاح «حکم» به کار رفته و در بند ۴ ماده ۱۶۹ نیز بر قطعی بودن آن تأکید شده است، باید پذیرفت چون ماهیت «سازش‌نامه» با «حکم» متفاوت است نمی‌توان سازش تنظیمی در دادگاه خارجی را حکم تلقی نمود و بر پایه ماده ۱۶۹ اجرای آن را در دادگاه ایران درخواست نمود مگر اینکه در قانون یا عهودی که میان دولت ایران و کشور مبدأ امضا شده، ترتیبی دیگر مقرر شده باشد.[۵۴] البته باید گفت این سازش‌نامه‌ها به هر روی سند رسمی تنظیمی در خارج محسوب می‌گردد که تحت بند ثالثاً ماده ۱۲۹۵ ق.م قابل اجرا هستند؛ بنابراین با توجه به اینکه سازش‌نامه‌های تنظیمی در دادگاه قابلیت اجرا تحت ماده ۱۶۹ را ندارد به طریق اولی امکان شناسایی موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف به‌عنوان حکم دادگاه خارجی و سپس اجرای آن تحت ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی وجود ندارد.

در نهایت به نظر نگارندگان، با توجه به آنکه در فرایند میانجیگری اساساً موضوع مقر مطرح نیست و شناسایی یک موافقت‌نامه، الزامی برای دیگر کشورهای متعاهد کنوانسیون سنگاپور ایجاد نمی‌کند، می‌توان با الگوبرداری از کشور سنگاپور در تصویب قانون کنوانسیون در مورد میانجیگری (۲۰۲۰) بر این عقیده بود، در چهارچوب قانون اجرایی و یا شکل‌گیری رویه قضایی، چنانچه به هر نحوی برای دادرس ایرانی ثابت شود موافقت‌نامه حل‌وفصل ناشی از میانجیگری منعقد شده است (به شرط عدم مغایرت با نظم عمومی و اخلاق حسنه) می‌توان به آن موافقت‌نامه اثری به‌مانند حکم قطعی صادره از دادگاه‌های داخلی اعطا کرد. در این روش مقام قضایی موافقت‌نامه حل اختلاف را به عنوان یک حکم مبتنی بر توافق طرفین انشا و دستور اجرای آن را صادر می‌کند. با پذیرش این دیدگاه، نخست، دیگر با ایرادات مندرج در مواد ۱۶۹ و۱۷۷ قانون اجرای احکام مدنی مواجه نخواهیم بود. چه آنکه در این حالت از حیث اجرایی با یک رأی داخلی مواجه هستیم و نه یک سند لازم‌الاجرا یا حکم خارجی و تمامی ترتیبات اجرایی یک حکم قطعی داخلی نسبت به موافقت‌نامه حل اختلاف تجاری بین‌المللی نیز اعمال می‌شود. دوم، می‌توان برای موافقت‌نامه‌های حل اختلاف ناشی از میانجیگری بین‌المللی، همچون آرای داوری تجاری بین‌المللی اعتبار امر مختوم قائل شد. ممکن است ایراد شود که این رویکرد با سنت حقوقی ما سازگار نبوده و هیچ سابقه‌ای در این خصوص مشاهده نمی‌شود، در پاسخ می‌توان گفت، نخست، پدیده میانجیگری تجاری بین‌المللی پدیده‌ای نوظهور در سطح جهان است و هنوز کشورهای دنیا با دیده تردید به آن نگاه می‌کنند و تاکنون تنها در نُه کشور جهان کنوانسیون سنگاپور لازم‌الاجرا شده است. دوم، در

۵۴. همان، ۱۳۶.

حقوق ایران با توجه به موافقت‌نامه معاضدت حقوقی و قضایی در موضوعات مدنی و تجاری بین ایران و امارات مصوب ۱۳۸۹ سازش‌نامه‌های تنظیمی در امارات به شرط تأیید آن توسط دادگاه آن کشور و بدون نیاز به تأیید مجدد آن در دادگاه ایران، به‌طور مستقیم قابل اجرا است؛ بنابراین برای توجیه امکان اجرای مستقیم موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف می‌توان از این سابقه استمداد گرفت. ممکن است برخی دیدگاه ما را با پیش‌شرط تأیید موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف در دادگاه مقر تنظیم پذیرفتنی بدانند؛ در پاسخ باید متذکر شد، نخست، مطابق پارگراف الف بند ۳ ماده ۳ کنوانسیون سنگاپور موافقت‌نامه‌های حل‌وفصلی که به تأیید دادگاه رسیده‌اند یا در جریان رسیدگی در دادگاه منعقد شده باشند از دایره کنوانسیون خارج خواهند بود، دوم، موضوع مقر در میانجیگری بدان معنایی که در داوری است وجود ندارد و میانجیگری نیز در بسیاری از اوقات به‌صورت برخط انجام می‌شود و در این بخش در دسته روش های آنلاین حل اختلافات[55] قرار داده می‌شود. همچنین شایان بیان است که مطابق ماده پنج کنوانسیون سنگاپور، مرجع صلاحیت‌دار مجری موافقت‌نامه حل‌وفصل اختلاف می‌تواند در موارد ذکرشده در آن ماده از جمله مغایرت با نظم عمومی و یا عدم امکان حل اختلاف از طریق میانجیگری از صدور دستور اجرای موافقت‌نامه حل‌وفصل امتناع کند.

نتیجه‌گیری

سازمان ملل متحد با الهام از کنوانسیون نیویورک، کنوانسیون سنگاپور در خصوص میانجیگری را تنظیم نمود. به‌موجب ماده ۳ این کنوانسیون دولت‌های متعاهد باید این اطمینان را بدهند که موافقت‌نامه‌هایی که یک اختلاف تجاری بین‌المللی را حل‌وفصل می‌نمایند بنا بر رویه آن کشورها به‌طور مستقیم قابل اجرا باشند. این کنوانسیون در مواد ۳ و ۴ نحوه شناسایی و اجرای موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل اختلاف را مشخص نمود. همچنین اتحادیه اروپا نیز به‌موجب ماده ۶ دستورالعمل میانجیگری این الزام را بر کشورهای عضو تحمیل نمود تا چنانچه موافقت‌نامه‌ای در یکی از کشورهای عضو شناسایی شد آن موافقت‌نامه در سایر کشورهای عضو مطابق رویه خود قابل اجرا باشد؛ بنابراین هرگاه یکی از طرفین موافقت‌نامه حل‌وفصل فرامرزی تقاضای اجرای آن را داشته باشد باید به قوانین داخلی کشور محل تقاضا مراجعه نموده و بر اساس آن تقاضای خود را مطرح دارد. اصولاً کشورها در خصوص چنین موافقت‌نامه‌هایی یکی از رژیم‌های قراردادی، تبدیل به رأی داور، تبدیل به حکم دادگاه یا سند رسمی

55. ODR: Online Dispute Resolution

لازم‌الاجرا و یا اجرای مستقیم را برگزیده‌اند. در کشور سنگاپور نیز با دو مقرره در خصوص میانجیگری مواجه هستیم. اولی قانون میانجیگری (۲۰۱۷) و دیگری قانون کنوانسیون سنگاپور در خصوص میانجیگری (۲۰۲۰) که در اولی برای اجرای موافقت‌نامه ناشی از میانجیگری، آن موافقت‌نامه تبدیل به رأی داوری شده و در دومی با موافقت‌نامه به‌عنوان حکم قطعی صادره از محاکم داخلی برخورد می‌شود.

در حقوق ایران هیچ مقرره‌ای که بیانگر دیدگاه حقوقی نسبت به موافقت‌نامه‌های حل‌وفصل تجاری بین‌المللی است، وجود ندارد و در حال حاضر نمی‌توان اعتباری بیش از یک قرارداد خصوصی بین‌المللی برای آن قائل بود؛ اما با توجه به آنکه ایران یکی از امضاکنندگان کنوانسیون سنگاپور است، توصیه می‌شود در مقام تدارک ترتیبات اجرایی مناسب برای کنوانسیون سنگاپور، از تجربه کشور سنگاپور در تدوین قانون استفاده نماید و موافقت‌نامه ناشی از میانجیگری را به‌عنوان حکم قطعی صادره از محاکم داخلی تلقی نموده تا با استفاده از این روش ایرادات موجود در مواد ۱۶۹ و ۱۷۷ ق.ا.ا.م نیز مرتفع گردد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

- جنیدی، لعیا. اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی. چاپ چهارم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵.
- شمس، عبدالله. اجرای احکام مدنی. جلد نخست. تهران: انتشارات دراک، ۱۳۹۷.
- شمس، عبدالله. آیین دادرسی مدنی (دوره پیشرفته). جلد سوم. تهران: انتشارات دراک، ۱۳۸۹.
- کاتوزیان، ناصر. اعتبار امر قضاوت شده در دعاوی مدنی. تهران: نشر دادگستر، ۱۳۷۶.
- مهاجری، علی. شرح جامع قانون اجرای احکام مدنی. جلد دوم. تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۲.

مقاله

- جنیدی، لعیا. «رژیم ملی اجرای آرای داوری خارجی در ایران». *حقوق تطبیقی*، ۱، ۱(۱۳۸۹)، ۲۳-۳۸. Doi : 10.22059/jcl.2010.80784
- جنیدی، لعیا. «کنوانسیون نیویورک و رژیم اجرایی آن». *حقوق تطبیقی*، ۲، ۱(۱۳۹۰)، ۵۲-۸۸.
- معبودی نیشابوری، رضا و سید علیرضا رضایی. «مطالعه تطبیقی موانع اجرای آرای داوری و سازش‌نامه‌ها در حقوق ایران و مقررات بین‌المللی». *پژوهشنامه حقوق تطبیقی*، ۵، ۷(۱۴۰۰)، ۱۷۳-۱۹۲. Doi/10.22080 :lps2021.22235.1261.
- معبودی نیشابوری، رضا و سید علیرضا رضایی. «رویکرد کنوانسیون سنگاپور ۲۰۱۹ و نظام حقوقی ایران در مورد چالش‌های سازش‌نامه‌های حاصل از میانجیگری تجاری بین‌المللی». *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، ۲۴، ۲(۱۳۹۹)، ۱۱۳-۱۳۸.

ب) منابع خارجی

Books

- Alexander, Nadja & Shouyu Chong. The Singapore Convention on Mediation: A Commentary. Netherlands: Wolters Kluwer, 2019.
- Moore, Christopher W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. 4th edition. San Francisco: Jossey-Bass, 2014.

Articles

- Alexander, Nadja & Shouyu Chong. "Leading the Way for the Recognition and Enforcement of International Mediated Settlement Agreements: The Singapore Convention on Mediation Act 2020". *Singapore Academy of Law Journal*, 34, 1(2022), 1-50. https://ssrn.com/abstract=4174670
- Meidanis, Haris P. "Enforcement of mediation settlement agreements in the EU and the need for reform". *Journal of Private International Law*, 16, 2(2020), 275-299. https://doi.org/10.1080/17441048.2020.1796226
- Morris-Sharma, Natalie Y. "The Singapore Convention is Live, and Multilateralism, Alive!". *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, 4(2019), 1009-1022. https://ssrn.com/abstract=3595004

- Schnabel, Timothy. “Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation”. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2018-2019), 1181.

- Schnabel, Timothy. “The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements”. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 19, 1(2019), 1-60. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3239527

- Sentíes, Héctor Flores. “Grounds to Refuse the Enforcement of Settlement Agreements under the Singapore Convention on Mediation: Purpose, Scope, and Their Importance for the Success of the Convention”. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2019), 1235-1258.

- Stitt, Allan J. “The Singapore Convention: When has a Mediation Taken Place (Article 4)”. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 20, (2018-2019), 1173.

- United Nations Commission on International Trade Law. “Planned and possible future work - Part III, Proposal by the Government of the United States of America: future work for Working Group II”. United Nations, Forty-seventh session. A/CN.9/822, (2014), 1-5. https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v14/035/93/pdf/v1403593.pdf

- United Nations Commission on International Trade Law. “Settlement of commercial disputes: International commercial mediation: draft UNCITRAL Mediation Rules, United Nations, Fifty-third session, (2020), 1-10. https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v20/000/17/pdf/v2000017.pdf

Websites

- Intervention of Switzerland. In UNCITRAL Audio Recordings: Working Group II (Arbitration and Conciliation). 62nd Session, (2015). https://icms.unov.org/CarbonWeb/public/uncitral/speakerslog/b62a662a-2fa7-452b-9b04-9c4587c4e032

This Page Intentionally Left Blank